

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้เลือกแนวทางการวิจัยแบบ การวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา(Research & Development) เพื่อต้องการศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบการจัดการสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณของแต่ละกลุ่มตัวอย่างตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อให้ทราบขั้นตอน กระบวนการ แนวคิด นโยบายที่มีต่อการจัดการและรักษาภาพถ่าย เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาแนวทางการจัดการสารสนเทศประเภทภาพถ่ายเพื่อการเผยแพร่และการจัดแสดงนิทรรศการ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำเสนอออกมาเป็นพรรณาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งผู้วิจัยขอแนะนำเสนอวิธีดำเนินการศึกษาตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลการนำภาพถ่ายโบราณมาใช้ในการจัดนิทรรศการ
2. ศึกษากระบวนการจัดการและรักษาภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดนิทรรศการ
3. ศึกษากระบวนการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ภาพถ่ายโบราณ
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
7. นำเสนอข้อมูล และสรุปผล

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการภาพถ่ายโบราณที่จะศึกษาเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ โดยการคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง พิจารณาจากเงื่อนไข ดังนี้

- 1) เป็นหน่วยงานที่มีการจัดเก็บสงวนรักษาสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ
- 2) เป็นหน่วยงานที่มีการเผยแพร่ ให้บริการใช้งานภาพถ่ายโบราณ หรือจัดแสดงภาพถ่ายโบราณในลักษณะของนิทรรศการ
- 3) เป็นหน่วยงานที่กระบวนการจัดการภาพถ่ายโบราณหรืออยู่ในระหว่างการพัฒนากระบวนการ
- 4) มีภาพถ่ายโบราณที่อยู่ในความดูแลมากกว่า 1,000 ภาพ
- 5) มีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบกระบวนการจัดการภาพถ่ายโบราณภายในองค์กร

จากเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นต้นจึงได้ทำการคัดเลือกหน่วยงานที่มีเงื่อนไขตรงตามความต้องการในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 10 แห่ง โดยทำการสัมภาษณ์จากภัณฑารักษ์หรือผู้ดูแลจัดการภาพถ่ายโบราณภายในหน่วยงานนั้น เพื่อศึกษาความแตกต่างของกรอบความคิด นโยบาย และขั้นตอนในการจัดการและรักษาภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการที่อาจต้องแปรผันตามพันธกิจขององค์กร โดยสามารถแบ่งหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณในการวิจัยครั้งนี้ ออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

(1) หอจดหมายเหตุโดยตรง หมายถึงหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็นหอจดหมายเหตุตั้งแต่นั้นแรกเพื่อทำหน้าที่เก็บเอกสารไว้เป็นเอกสารจดหมายเหตุโดยตรง เป็นเอกเทศมีการบริหารจัดการแยกตัวออกจากหน่วยงานอื่นๆ โดยมักมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บเอกสารจดหมายเหตุด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ได้แก่

- (1.1) สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
- (1.2) หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
- (1.3) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

(2) หอจดหมายเหตุที่อยู่ภายใต้หน่วยงานต่างๆ คือ สถานที่เก็บเอกสารจดหมายเหตุที่สำคัญๆของหน่วยงานที่หอจดหมายเหตุนั้นสังกัดอยู่ได้แก่

- (2.1) หอประวัตินุพัลลภกรรมมหาวิทยาลัย
- (2.2) หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ
- (2.3) หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร
- (2.4) หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(3) หน่วยงานอื่นๆที่ไม่ใช่หอจดหมายเหตุ นอกเหนือจากการให้คุณค่าภาพถ่ายในด้านจดหมายเหตุ ยังมีหน่วยงานอื่นๆที่ทำการจัดเก็บภาพถ่ายโบราณด้วยวัตถุประสงค์อื่นนอกจากการเป็นเอกสารจดหมายเหตุเนื่องด้วยวัตถุประสงค์การนำไปใช้งานหรือการให้บริการที่แตกต่างจากลักษณะของหอจดหมายเหตุ โดยมักมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเฉพาะด้าน โดยเฉพาะ เช่นการศึกษาด้านศิลปะวัฒนธรรม การศึกษาด้านศิลปะการถ่ายภาพ หน่วยงานเหล่านี้มีการนำหลักการการจัดการ

แบบหอจดหมายเหตุมาประยุกต์ใช้งานและเพิ่มเติมส่วนการจัดการที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของพันธกิจหน่วยงาน โดยมุ่งเน้นหรือนิยามการเก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่อยๆ ไป จึงสามารถออกแบบระบบการจัดการที่เอื้อต่อการจัดเก็บภาพถ่ายโบราณมากกว่าหอจดหมายเหตุที่ต้องออกแบบระบบเพื่อให้รองรับความหลากหลายของประเภทและเนื้อหาได้แก่

(3.1) หอภาพถ่ายล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3.2) ศูนย์สารสนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. กลุ่มผู้ใช้บริการภาพถ่ายโบราณจากหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ที่มีการใช้บริการสืบค้นภาพถ่ายโบราณไปใช้งานในลักษณะต่างๆ จำนวน 10 คน

3. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีการใช้งานภาพถ่ายโบราณเพื่อประกอบเนื้อหาการศึกษา วิจัย ในลักษณะต่างๆ หรือเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการ จำนวน 2 คน โดยการคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง พิจารณาจากเงื่อนไข ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการใช้ภาพถ่ายโบราณในการจัดแสดงนิทรรศการมากกว่า 10 ปี
- 2) เป็นผู้มีการใช้ภาพถ่ายโบราณในการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ในลักษณะงานวิชาการ เช่น บทความ หรืองานวิจัย มากกว่า 2 บทความ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (interview form) โดยออกแบบจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ 3 ชุด คือ

1) แบบสัมภาษณ์ภัณฑารักษ์ (ผู้ดูแลจัดการภาพถ่าย) หน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ โดยมีประเด็นสำคัญเพื่อศึกษาแผนนโยบาย ขั้นตอน ปัญหา และวิสัยทัศน์ต่อการจัดการสารสนเทศประเภทภาพถ่าย เพื่อการเผยแพร่และการจัดแสดงนิทรรศการ โดยคำถามหลักจะประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ ข้อมูลหน่วยงานและผู้ให้สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินงานด้านการจัดการภาพถ่ายโบราณ การจัดแสดงและนิทรรศการจำนวน การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเข้าถึงผลกระทบต่างๆ และแนวทางการจัดการภาพถ่ายโบราณ

2) แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการทำจัดนิทรรศการภาพถ่ายโบราณในประเทศไทย โดยมีประเด็นสำคัญเพื่อศึกษาลักษณะความต้องการในการใช้งาน การนำไปใช้งาน และความเห็นที่มีต่อการจัดการภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการ โดยคำถามหลักจะ

ประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ความต้องการในการนำภาพถ่ายโบราณไปใช้งาน ความเห็นต่อการจัดการภาพถ่ายโบราณ

3) แบบสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการภาพถ่ายโบราณจากหน่วยงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 10 แห่ง โดยมีประเด็นสำคัญในการศึกษาลักษณะความต้องการในการใช้งาน การนำไปใช้งาน และเครื่องมือที่ใช้ในการสืบค้นและความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการภาพถ่ายโบราณ

3.4 การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนั้นจึงต้องมีการทดสอบเครื่องมือวิจัยด้วย เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูลเพื่อหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น ดังนี้ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการในประเทศไทย และตรวจสอบเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์และนำกลับมาแก้ไขในบางข้อ เช่น ข้อคำถามมีความหมายใกล้เคียงกัน การเรียงลำดับคำถามไม่เหมาะสม ฯลฯ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างจากภัณฑารักษ์หรือผู้ดูแลจัดการภาพถ่ายจากหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการทำจัดนิทรรศการภาพถ่ายโบราณในประเทศไทยเพื่อหาคุณภาพของเครื่องเครื่องมือว่าครอบคลุมตามวัตถุประสงค์หรือไม่

ในขั้นตอนดำเนินการศึกษานี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วิเคราะห์เอกสารจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร นิตยสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางอินเทอร์เน็ต

2. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการในประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1) โทรศัพท์ติดต่อบุคคลในหน่วยงานที่ประสงค์จะขอสัมภาษณ์ แนะนำคณะผู้วิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดวันและเวลาการสัมภาษณ์
- 2) ส่งหัวข้อหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้ผู้สัมภาษณ์ทางไปรษณีย์หรืออีเมล

- 3) เดินทางไปสัมภาษณ์ และบันทึกการสัมภาษณ์
- 4) การสัมภาษณ์ทั้งหมดมีความสั้นยาวแตกต่างกัน การสัมภาษณ์ที่ใช้เวลานั้นที่สุด 26 นาที การสัมภาษณ์ยาวที่สุดใช้เวลา 4.30 ชั่วโมง ความยาวในการสัมภาษณ์เฉลี่ยเท่ากับ 29.6 นาทีต่อคน
- 5) สรุปรายงานกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 22 คน แบ่งเป็น
  - (1) ภัณฑารักษ์หรือผู้ดูแลจัดการภาพถ่ายจากหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ 10 คน
  - (2) ผู้ใช้บริการสืบค้นภาพถ่ายโบราณเพื่อนำไปใช้งานในลักษณะต่างๆจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยงานที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่าย 10 คน
  - (3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการใช้งานภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดนิทรรศการภาพถ่ายโบราณในประเทศไทย 2 คน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะวิเคราะห์ผลตามแนวความคิดเห็นจากแบบสัมภาษณ์ประมวลเข้ากับทฤษฎีต่างๆ ที่มีการศึกษาไว้และมีส่วนสัมพันธ์กับผลของการสัมภาษณ์ ตามกระบวนการดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการบันทึกการสัมภาษณ์
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด มาสรุปบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสรุปรูปแบบการจัดการภาพถ่ายโบราณเพื่อการจัดแสดงและนิทรรศการในประเทศไทย อันจะก่อให้เกิดการเผยแพร่และส่งเสริมการจัดการภาพถ่ายโบราณในหน่วยงานต่าง อีกทั้งยังตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved